

Predlog za razglasitev kulturnih spomenikov lokalnega pomena

Odlok o razglasitvi gradu Kalec za spomenik lokalnega pomena

Občina: **ILIRSKA BISTRICA**

Predlagatelj: **ZVKD Nova Gorica**

Datum izpisa: 17. 6. 2024

Datum potrditve:

Zavod za varstvo kulturne dediščine je na podlagi 12. člena Zakona o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 16/08 in nadaljnje spremembe; v nadaljnjem besedilu ZVKD-1) pripravil naslednji predlog za razglasitev kulturnih spomenikov lokalnega pomena.

Za kulturni spomenik lokalnega pomena **se razglasijo** naslednje enote nepremične kulturne dediščine:

Zvrst: stavbe s parki ali z vrtovi

- Bač - Grad Kalec, EID 1-07579

PRILOGA: Opis posameznih spomenikov

NOVA RAZGLASITEV

Zvrst: stavbe s parki ali z vrtovi

Identifikacija spomenika: Bač - Grad Kalec, EID 1-07579

Vir: Fototeka OE Nova Gorica
Fotograf: Žiga Žgur
Leto: 2022

Obseg razglasitve: posamezni spomenik

Opis spomenika:

Zahodno od naselja Bač stoji na mali vzpetini ostanek gradu Kalec. Območje, razen novejšega gospodarskega objekta na SV strani ostalin in gradu samega, predstavlja nepozidan in nedegradiran prostor znotraj kulturne krajine. V gradu, do katerega pridemo skozi delno ohranjen lipov drevored, se je ohranilo le še nekaj zidanih elementov. Od gradu, ki so ga pozidali v 17. stoletju je v celoti ohranjen le dominanten okrogel stolp, nazadnje obnovljen v letih 1927, 1939, 1969 in 2009. Stolp je še deloma ometan s starejšim apnenim ometom in ima nekaj ohranjenih ozkih kamnitih strelnih lin, ostala okna so velika pravokotna, med njimi nekatera obdana s kamnitimi okvirji in profiliranimi prekladami. Vrhnji del stolpa plastično izstopa kot obroč, oprt na kamnite konzole, opremljen z ozkimi strelnimi linami. Notranjost stolpa je izpraznjena brez etažnih konstrukcij in opreme. Bobrasta streha ima obliko nizkega stožca. Na stolp so naslonjene stene, ostanki nekdanjih sten stanovanjskega dela gradu. V gostem grmičevju so na mnogih mestih še vidni ostanki temeljev stanovanjskih in gospodarskih grajskih objektov. Območje gradu zamejuje delno ohranjeno obzidje. V gradu je z družino dolga leta živel Miroslav Vilhar (1818-1871), pesnik in skladatelj. Poznan je predvsem po ponarodelih pesmih in kot organizator šestega vseslovenskega tabora leta 1869. Njegov najpomembnejši doprinos je aktivno delovanje na področju približevanja slovenščine in slovenskosti ljudem ter prebujanja narodne zavesti pri takratnih prebivalcih lokalnega območja. Lokacija gradu je ravno prav dostopna, da je privlačna za vse vrste obiskovalcev, ravno prav odmaknjena za prirejanje prireditev in ravno prav nedotaknjena, kar ji daje privlačni romantični pridih ruševine. Na območju spomenika se glede na omembe najdb rimskodobnih grobov ter konfiguracije terena predpostavlja še starejšo, rimsko naselbino.

Vrednote, ki utemeljujejo razglasitev za spomenik:

- grad je umeščen na dvignjen plato zahodno od vasi Bač v nepozidan prostor znotraj kulturne krajine;
- grad iz 17. stoletja je bil v 20. stoletju večinoma porušen, a je celoten prostor z ostanki gradu nedegradiran;
- v celoti je ohranjen renesančno zasnovan okrogel stolp, ki je redek celovito ohranjen tovrsten arhitekturni element na širšem območju. V njem je ohranjenih nekaj originalnih kamnitih strelnih lin in kamnitih okenskih okvirjev s profiliranimi prekladami. Vrhnji del stolpa plastično izstopa kot obroč, oprt na kamnite konzole opremljene z ozkimi strelnimi linami. Streha nizke stožčaste oblike je krita z bobrovcem;
- na osnovi ostankov gradu in ruševin je mogoče interpretirati baročno oblikovan grad v celoti z vsemi prvotnimi objekti in elementi;
- iz vasi Zagorje je bil proti gradu zasajen dvostranski drevored od katerega je ohranjenih nekaj lipovih dreves;
- na gradu je v 19. stoletju živel in deloval Miroslav Vilhar, pesnik, skladatelj in narodni buditelj, ki je leta 1869 na območju gradu organiziral šesti vseslovenski tabor.

Varovane sestavine spomenika:

- umeščenost spomenika v prostor;
- veduta na grad;
- stolp, ohranjeni zidovi glavnega objekta, ostnaki mejnega zidu in gospodarskih objektov: obstoječi tlorisni in višinski gabariti, konstrukcijska zasnova in gradiv, kritina, arhitekturni členi, barva, struktura fasad ter kamnoseško obdelani elementi;
- notranjščina stolpa: arhitekturna zasnova in oblikovanje, avtentični ometi in morebitni še neodkriti elementi;
- ostaline krajinskih ureditev. V primeru novih odkritij, je možna vzpostavitev strejše krajinske zasnove;
- arheološke ostaline.

Obseg spomenika:

parc. št. 3436/18 (južni del ob parcelah 3436/46 in delno ob 3446/2), 3436/32, 3436/33, 3436/34, 3436/35, 3445/1, 3445/2, 3445/3, 3446/2 (del ob jugovzhodni meji parcele 3436/18), 3460, 5132, 5173, 5174, 5175, 5182, 5206, 5239, 5266, 5283, vse k. o. 2509 BAČ;
stavbe št. 552, vse k. o. 2509 BAČ

Vplivno območje:

parc. št. 3436/18 (del), 3436/18 (del), 3436/19, 3436/46, 3436/47, 3442/1, 3442/2, 3442/3, 3442/4, 3446/1, 3446/2 (del), 3464, vse k. o. 2509 BAČ

Varstveni režim spomenika:

- ohranjanje vseh varovanih sestavin spomenika;
- prepoved spreminjanja varovanih sestavin spomenika; v primeru okrnitve spomenika ali njegovega varovanega dela je treba zagotoviti povrnitev v prvotno stanje na stroške pov-zročitelja;
- prepoved gradnje ali postavljanja trajnih ali začasnih objektov na območju spomenika, vključno z nadzemno in podzemno infrastrukturo ter nosilci reklam ali drugih oznak, razen kadar so ti nujni za učinkovito ohranjanje in predstavitev ter delovanje dediščine;
- zagotavljanje dostopa javnosti v obsegu, ki ne ogroža varovanja spomenika, namembnosti in pravic lastnika;
- ob posegih v spomenik (zlasti pod obstoječe tlake in temelje objektov ter v zemeljske plasti) je treba opraviti arheološke raziskave, s katerimi se natančneje določijo ukrepi varstva ali arheološke ostaline nadzorovano odstranijo. Arheološke raziskave obsegajo tudi poizkopavalno obdelavo arhiva arheološkega najdišča;
- v primeru izjemnega odkritja, predvsem ostankov grajenih struktur, je potrebno ostaline ohraniti ali prezentirati na mestu odkritja.

Varstveni režim vplivnega območja:

- niso dovoljeni posegi, ki bi degradirali veduto na ohranjene grajene strukture in objekte;
- prepoved postavljanja ali gradnje začasnih ali trajnih objektov, vključno z nadzemno in podzemno infrastrukturo ter nosilci reklam, razen kadar so ti potrebni za uporabo, delovanje, ohranjanje in prezentacijo spomenika ter v skladu s kulturnovarstvenimi pogoji zavoda.

Obveznost pridobitve kulturnovarstvenega soglasja v vplivnem območju:

Določi naj se obveznost pridobitve kulturnovarstvenega soglasja na vseh parcelah vplivnega območja.

Zahteve glede označitve spomenika:

Spomenik mora biti označen v skladu s Pravilnikom o označevanju nepremičnih kulturnih spomenikov (Uradni list RS, št. 94/21) z oznako, ki ne krni likovne podobe ali posameznih delov kulturnega spomenika.

Zahteve glede javne dostopnosti spomenika:

Lastnik, posestnik in upravljavec spomenika morajo omogočiti javnosti predstavljanje in dostopnost spomenika. Dopustno je izvajati kulturne prireditve, če ne ogrožajo varovanih sestavin spomenika.

Obrazložitev predloga:

Zavod je v preteklosti že ovrednotil to enoto dediščine za kulturni spomenik in pripravil predlog za razglasitev za spomenik lokalnega pomena, vendar pobuda ni bila realizirana.

Eden izmed lastnikov je s podporo neformalnih skrbnikov prostora ponovno podal pobudo za razglasitev.

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije je ponovno strokovno ovrednotil, da enota nepremične dediščine:

- predstavlja izrazit dosežek ustvarjalnosti ali dragoceno prispeva h kulturni raznolikosti;
- je pomemben del dediščine regije;
- predstavlja vir za razumevanje zgodovinskih procesov, pojavov ter njihove povezanosti s sedanjo kulturo in prostorom.

Glede na navedeno Zavod predlaga, da se enota nepremične dediščine zaradi svojega izjemnega pomena za občino razglasi za kulturni spomenik lokalnega pomena.